

1 Notat til kommunestyret om eiendoms- og 2 bruksrett til kommunens arealer.

3 Phd. Laila Susanne Vars
4

5 Guovdageainnu Siida- Guovdageainnu suohkan/Kautokeino kommunes kollektive
6 landrettighetskrav
7

8 **Bakgrunn:** 9

10 Guovdageainnu siida var en av storsiidaene i Finnmark og har historisk sett vært en
11 klart adskilt administrativt selvstyrende rettslig enhet som har dannet grunnlaget for
12 samenes bruk,- forvaltning og eierskap av grunn og naturressurser i Guovdageaidnu-
13 området.
14

15 Siidaen var territorielt avgrenset bruksområde som var avgrenset i samsvar med lokal
16 samisk rettsopfatning. Denne siida-strukturen i Guovdageaidnu bygget på to
17 "samebyer", Guovdageainnu siida og Láhpójávrrí siida, som begge i grove trekk faller
18 innenfor dagens kommunegrenser. Denne gamle samiske siidastrukturen,
19 rettsopfatningene og den sedvanebaserte bruken av områdene er selve grunnlaget for
20 at folk bosatte seg i Guovdageaidnu. Måten man har høstet av naturressursene i
21 området i tidligere tider har tydelig påvirket måten samene og tilflyttere til området
22 bruker områdene den dag i dag. Det foreligger i dag en svært omfattende
23 dokumentasjon av bosetting og ressursbruk i Guovdageaidnu. Den viser at bruken er
24 svært gammel og eksklusiv i den forstand at den har vært forbeholdt innbyggerne. Fra
25 tidligste tider ble ressursene forvaltet gjennom jakt og fangstsiidaene, Guovdageainnu
26 siida, Láhpójár Siida og Ávjovári siida som grenset til Láhpójár Siida. Siidaene inngår
27 ikke i sammenslutninger eller statslignende dannelser som begrenser selvstyret.
28 Således er de ikke lokalsamfunn i den forstand at de er en del av en større, hierarkisk
29 styrt enhet, men ved karakteren av å være en sammenslutning av et mindre antall
30 mennesker og et visst avgrenset område. Når de etter hvert innlemmes i de
31 tilgrensende statsdannelser som administrative enheter innenfor disse, blir de benevnt
32 som byer på svensk/norsk og i noen tilfeller som kylä (by/bygd på finsk). En by kan i
33 dette tilfelle defineres som landsby eller tettgrend i landområde som utgjør en
34 administrativ enhet. Fra siidaens perspektiv er denne «tettgrenden», i alle fall i sentrale
35 nordsamiske områder, en benevnelse for samlingsplassen for de årlige møter med
36 statlige utsendinger, benevnt som *márkan*.

38 Utgangspunktet for kartlegging av rettighetene i dette området, tar utgangspunkt i
39 livsgrunnlaget for den mangfoldige samiske kulturen og ressursutnyttelsen; fisket,
40 jakten, beite for husdyr og rein, utmarkshøstingen og verddevuohta som uttrykk for
41 samisk kultur og levesett i området. Guovdageaidnu er historisk sett samisk territorium,
42 som har vært underlagt svensk og dansk/norsk jurisdiksjon. Bruken av naturressursene,
43 og forvaltningen av grunnen har skjedd gjennom lokale rettsoppatninger og sedvaner,
44 hvor familier, reindriftssiidaer, fastboende samer i bygdene, hadde egne områder som
45 de høstet fra og som de forvaltet i felleskap. Reindriftssiidaenes intensive bruk av
46 kommunens landarealer skjer også etter egne rettsoppfatninger og sedvanemessige
47 grenser, og fastboende samer og reindriftssamer har tilpasset seg hverandres bruk av
48 de samme områdene, uten at det har vært noen større rettslige tvister om dette oppe for
49 domstolene. Eventuelle konflikter om bruk av landarealer har som hovedregel vært løst
50 lokalt, gjennom nære slektskapsbånd og gjennom egne tradisjonelle
51 konfliktløsningsmetoder basert på muntlighet/dialog. Blant fastboende har bruken av
52 naturressursene vært organisert gjennom bygdelagene og deres hushold. Blant
53 reieneierne har bruken vært organisert gjennom siida-institusjonen, en
54 samarbeidsordning som regulerer forholdet mellom reieneiere, rein og beite. Dette er
55 samiske bruks- og organisasjonsformer som tilsvarer det internasjonale folkerett
56 definerer som «retten til å beholde sine sedvaner og institusjoner».

57

58 Slektene i Guovdageaidnu har gjennom generasjoner utviklet en tilknytning til områdene
59 basert på utgangspunktet om at menneskene er en del av naturen, og at man ikke eier
60 naturen i den forstand at man forringer grunnlaget for fremtidige generasjoners
61 nærings- og livsgrunnlag. Tilknytningen til landet gir seg ikke kun utslag gjennom at
62 stedsnavn forteller om hvilke familier som har brukt hvilke områder, men kan også ses
63 gjennom den åndelige tilknytning lokalbefolkningen har til de mange hellige stedene
64 som fortsatt forvaltes som en viktig del av lokalsamfunnets felles historie og kulturarv.

65

66 De opprinnelige samiske stedsnavn i Guovdageaidnu har i de senere år erstattet de
67 fornorskede stedsnavnene som enkelte bygder hadde fått i fornorskningsperiodens
68 mest offensive periode. De norske navnene som ble brukt på skilt og kart er nå tatt bort,
69 dette som et ledd i en prosess hvor den samiske befolkningen tar tilbake egne
70 stedsnavn og ser verdien i at de originale navnene benyttes.

71

72 Bruken av naturressursene i Guovdageaidnu er svært gammel og har endret karakter
73 over tid i samsvar med teknologiske og samfunnsøkonomiske endringer. Men
74 utviklingen har hele tiden bygd på lokale kunnskaper og organisasjonsformer og bruken
75 har vært eksklusiv for befolkningen i området. Felles for de rettsopfatninger og
76 kunnskaper som ligger til grunn for lokalbefolkningens forvaltning, er at de alle springer
77 ut av en samisk kulturbakgrunn og samfunnsform. Som bl.a. ulike rettsoppgjør har vist
78 gjennom tidene, kan denne ressursbruken eller rettsforståelsen ofte være forskjellig fra
79 norsk lovgiving og rettspraksis.

80

81 I rundt 150 år (1850-2000) har den offentlige forvaltning av naturgrunnlaget i Finnmark
82 bygd på den forutsetning at staten var eneste eier og at innbyggerne ikke hadde noen
83 andre rettigheter enn hva staten til en hver tid ga dem. Dette i motsetning til bøndene i
84 Sør-Norge hvor alders tids bruk utløste privatrettslige krav som ga dem rettigheter i
85 utmarka (bygdeallmenninger). I dag er denne læren forlatt og norsk rettsanvendelse er i
86 ferd med å akseptere at også naturbruken i Finnmark kan utløse krav som bygger på
87 alders tids bruk. Klarest kommer dette til uttrykk i Finnmarkslovens § 5, som markerer et
88 tidsskille i måten man i norsk tingsrett vurderer samenes rettigheter til land og vann.

89

90 Det er en stadfestelse av at den eksklusive, dominerende bruken som lokalbefolkningen
91 har utøvd gjennom århundrer som skal skje gjennom Finnmarkskommisjonens arbeid,
92 med støtte fra folkerettslige rettskilder som ILO Konvensjon nr. 169, FNs
93 urfolkserklæring og FNs Menneskerettskonvensjoner fra 1966, sistnevnte konvensjoner
94 er gitt forrang foran Finnmarksloven gjennom Menneskerettsloven av 1999.

95

96 **Hva som aktualiserer kravet om eiendoms- og bruksrett:**

97 I dag er det Finnmarkseiendommen (Fefo) som disponerer grunnen i Finnmark på
98 vegne av fylkets innbyggere og i påvente av at rettighetsforholdene skal utredes av
99 Finnmarkskommisjonen, jf. Finnmarkslovens kapittel 5. Finnmarkslovens § 5 første ledd
100 fastslår "Samene har kollektivt og individuelt gjennom langvarig bruk av lad og vann
101 opparbeidet seg rettigheter til grunn i Finnmark." For å fastslå omfanget av og innholdet
102 i de samiske rettighetene, så ble det opprettet en kommisjon som skal utrede rettigheter
103 til land og vann i Finnmark og en særdomstol som skal avgjøre tvister om slike
104 rettigheter. Finnmarkskommisjonen har som oppgave å kartlegge eksisterende bruks-
105 og eierrettigheter som folk i Finnmark har ervervet på grunnlag av langvarig bruk.

106

107 Finnmarkskommisjonen kunngjorde 18. september 2017 oppstart i felt 8
108 Guovdageainnu. Rettighetskartleggingen omfatter all grunn i Guovdageainnu
109 suohkan/Kautokeino kommune som Finnmarkseiendommen (FeFo) overtok rådigheten
110 over fra Statskog SF Finnmark ved finnmarkslovens ikrafttredelse 1. juli 2006.
111 Finnmarkskommisjonen har igangsatt utredninger av rettighetsforholdene innenfor
112 kommunens arealer, og skal også utrede interne forhold i reindriften, dersom noen med
113 rettslig interesse i en avklaring krever det. Kommisjonen har avholdt to
114 informasjonsmøter om arbeidet i felt 8, og de eksterne sakkyndige ekspertene fra Norsk
115 institutt for kulturminneforskning (NIKU) har fra nyttår 2018 igangsatt arbeidet med å
116 utrede bruken av land og ressurser i dette feltet.

117

118 NIKUs undersøkelser omfatter ifølge Finnmarkskommisjonen både sakkyndige
119 utredninger, arkivsøk, høringer, befaringer/ områdebesiktigelser, bevissikringsintervjuer
120 og annen bevissikring er ledd i kommisjonens arbeid med å opplyse saken. Dette er en
121 del av faktagrunnlaget for kommisjonens konklusjoner om rettighetsforholdene i feltet.
122 NIKU vil ventelig ferdistille sitt arbeid i 2019/2020. Denne utredningen vil være en del av
123 faktagrunnlaget for kommisjonens konklusjoner. Kommisjonen har hittil mottatt 33
124 meldinger om mulige rettigheter i feltet, listen over krav oppdateres kontinuerlig. Enkelte
125 krav overlapper hverandre, det antas at kommisjonens kartlegging vil bringe klarhet i
126 forholdet mellom ulike bruksrettshavere.

127

128 Menneskerettighetserklæringen artikkel 17 omtaler retten til eiendom som en
129 menneskerettighet. Den europeiske menneskerettskonvensjonen (EMK) verner om
130 etablert eiendomsrett, se særskilt tilleggsprotokoll 1 artikkel 1. Av de folkerettslige
131 reglene for urfolks landrettigheter, særlig ILO Konvensjon nr. 169 artikkel 14 fremgår det
132 at urfolks eiendomsrettigheter til land og ressurser skal anerkjennes, men det er opp til
133 hver enkelt stat å finne den beste måten å beskytte slike rettigheter. Urfolks
134 landrettigheter er også sentrale i FNs urfolkserklæring fra 2007. (For mer om det
135 rettslige rammeverket for urfolks eiendomsrett til land og ressurser, se vedlagte
136 redegjørelse fra Laila Susanne Vars)

137

138 Guovdageainnu suohkan har, med bakgrunn i den langvarige fortsatte bruken samene i
139 kommunen har utøvd av kommunens arealer, og med bakgrunn i at staten ikke har
140 opparbeidet seg eiendomsrett til områdene som i dag hører inn under Guovdageainnu

141 suohkan, et godt dokumentert utgangspunkt for å kreve anerkjent den faktiske
142 eiendomsretten over dette området på vegne av lokalbefolkningen.

143

144 Av hensyn til at samenes eiendoms og bruksrettigheter til land og ressurser innenfor
145 kommunen skal sikres som materielt grunnlag for samisk kultur i fremtidige
146 generasjoner, så er det derfor naturlig at kommunestyret i Guovdageainnu suohkan/
147 Guovdageaidnu kommune som representant for lokale samiske rettighetshavere
148 fremmer krav om rettslig anerkjennelse og stadfestelse av den samiske
149 befolkningens/folkets kollektive eiendoms, bruks og forvaltningsrett over arealene i
150 området definert av Finnmarkseiendommen som "Felt 8" ("Guovdageainnu siida"). Dette
151 kravet fremmes gjennom prosedyrene som er etablert for stadfestelse av slike etablerte
152 rettigheter i Finnmarkslovens kapittel 5 og i samsvar med de folkerettslige forpliktelser
153 Norge som stat er bundet av.

154

155 For det formål Finnmarkskommisjonen har gjennom Finnmarkslovens kapittel 5, så
156 avgrenses kravet overfor Finnmarkskommisjonen til kun å gjelde arealer innenfor
157 kommunegrensen. Dette skal imidlertid ikke forstås som en begrensning av eller
158 avståelse av bruks,- og eiendomsrettigheter som samene har etablert gjennom sin
159 langvarige bruk også utenfor kommunegrensene. Da Finnmarkskommisjonens mandat
160 er avgrenset til kun å omfatte Finnmark fylke, så avgrenser også Guovdageaidnu
161 kommune sitt krav for kommisjonen til å gjelde de arealer som etter dagens
162 grensefastsetting hører inn under Felt 8. Dette skal ikke være til hinder for at
163 rettighetshavere tilhørende Guovdageaidnu som også kan ha opparbeidet seg bruks,-
164 og eiendomsrettigheter utenfor kommunens grenser, får stadfestet disse etablerte
165 rettighetene gjennom domstolsprøving etter de reglene som etableres for kartlegging og
166 anerkjennelse av etablerte rettigheter gjennom oppfølgingen av forslagene fra
167 Samerettsutvalget 2 i Troms og sørover. Den samiske arealbruken, både bruken
168 knyttet til reindriffts- siidaer og bruken som de samene som bosatte seg i kommunen og
169 drev med utmarksnæringer og kulturbasert utmarkshøsting, er preget av at man har
170 brukt landarealene til ulike formål, til de ulike årstidene.

171

172 Historiske dokumenter og nedtegninger dokumenterer den omfattende og dominerende
173 bruken som har vært utøvd av samene i Guovdageaidnu over egne områder. (se
174 vedlagte utredning av Ivar Bjørklund). Motviljen mot å anerkjenne statlig styring over
175 samiske næringer, høstingsmetoder og bruk av naturressursene er tydelig også i

176 dagens samfunn. Både når det gjelder motstanden mot reinnstilling og
177 opprettholdelse av den samiske tradisjonen med vårjakt på ender og snarefangst på
178 ryper vinterstid, så er dette tydelige eksempler på sterke samiske rettsoppfatninger som
179 har gjort seg gjeldende over tid. Disse rettsoppfatningene har lokalsamfunnet i
180 Guovdageaidnu opprettholdt til tross for lovgivning som har hatt til formål å både forby
181 ulike samiske jaktformer, og strengt regulere både intern organisering i reindriften og
182 andre interne samiske rettighetsspørsmål.

183

184 Sammenliknet med Svartskogensaken (Rt. 2001.1229) så har samenes bruk av sine
185 tradisjonelle bruksområder i Guovdageaidnu vært minst like intensiv, eksklusiv og i
186 antakelig i mindre grad vært påvirket av statlig forvaltning og rådighet enn det som var
187 tilfellet i Mandalen. I Svartskogen var det fra 1885 lokalbefolkningen og reineiere fra
188 Guovdageaidnu som utøvde bruken av området, statens eierrådighet har vært
189 sporadisk. Den vurderingen Høyesterett gjorde i Svartskogensaken vil være svært
190 relevant også for vurderingen av kravet om kollektiv samisk eiendomsrett i
191 Guovdageaidnu. Rettsoppfatningene blant samene i Guovdageaidnu avspeiler at
192 befolkningen fritt har brukt sine egne bruksområder som om de selv har eid områdene.
193 De fastboende har hatt sine sedvanebaserte høstings og bruksområder, mens
194 reindriftssamene har hatt sine sedvanebaserte beite og bruksområder. Når personer
195 som ikke har hatt tilhørighet til Guovdageaidnu har brukt områdene, så har dette skjedd
196 i samforståelse med lokalbefolkningen, gjennom verdde- forhold eller gjennom inngifte
197 eller andre slektskapsbånd. Aksessen til de ulike bruksområdene skjer som
198 hovedregel gjennom at man blir inkludert i tradisjonell jakt, fiske, reindriften eller
199 høstingsarbeid av en familie med tilnytning og rett til å bruke nettopp dette området.

200

201 Vilkåret om at bruken må være utøvd i god tro anses oppfylt både ift. hevd og alders
202 tids bruk av befolkningen i Kautokeino, reindrift og fastboende samers bruk samlet sett.
203 En eksklusiv og altomfattende bruk av arealene som i dag ligger innenfor kommunens
204 grenser anses å ha vært utøvd i god tro i mer enn 100 år, slik at vilkårene etter reglene
205 for alders tids bruk er oppfylt. Samenes gode tro gikk ikke tapt når jordsalgslovgivningen
206 ble utviklet på begynnelsen av 1900-tallet, og heller ikke senere. Det er avgjørende at
207 vurderingene av samisk bruk tar utgangspunkt nettopp i den samlede bruken, og ikke
208 deler inn reineiernes og fastboende samers bruk i to grupper. En slik inndeling er ikke
209 naturlig når man skal vurdere rettserverv som gjelder et helt kollektiv av
210 rettighetshavere. Det er sikker rett at rettserverv for en større gruppe personer ikke

211 hindres av at enkelte personer eventuelt ikke oppfyller dette vilkåret. Guovdageaidnu-
212 samenes gode tro anses ikke å ha gått tapt som følge av statens eierbeføyelser, og
213 kontinuiteten i bruken anses heller ikke å ha blitt brutt selv om bruken av områdene har
214 endret seg over tid.

215

216 Samerettsutvalget har gjennom sine utredninger også tydelig konkludert med at det i
217 Indre Finnmark er samene som er rettighetshavere, og at Guovdageaidnu suohkan etter
218 utvalgets mening er et såkalt "Kategori 1" område etter ILO K 169 artikkel 14 første
219 ledd, hvor samene har eiendomsretten til området. Samene har gjennom sin kollektive
220 ressursutnyttelse ikke hatt samme tradisjonen som nordmenn for å tenke på
221 eiendomsrett. Høyesteretts vurdering i Svartskogensaken tilsier at det ikke skal tillegges
222 avgjørende vekt som argument mot erverv av eiendomsrett at det ikke finnes så mange
223 eksempler på at befolkningen i eksplisitt har gitt uttrykk for at de har oppfattet å ha
224 eiendomsrett til egne bruksområder. Den frie bruken av områdene som har funnet sted i
225 kommunen gjennom generasjoner, bygger på en samstemmig oppfatning av kollektiv
226 eiendomsrett til grunnen.

227

228 Det er derfor utvilsomt på grunnlag av foreliggende rettskilder at samene i
229 Guovdageaidnu, både de fastboende og reindriftssamene samlet sett, har opparbeidet
230 seg bruks,- og eiendomsrett til grunnen i kommunen gjennom alders tids bruk, en rett
231 som har et selvstendig grunnlag og som ikke kun følger av Finnmarkslovens regler.
232 Bruken har skjedd over lang tid, og i god tro. Selv om den samiske bruken av områdene
233 i Guovdageaidnu ikke har satt så mange spor etter seg i naturen i form av bygninger og
234 inngrep i naturen, så forteller de samiske stedsnavnene og kulturlandskapet om både
235 historisk bruk og om tilhørighet til områdene. Det finnes omfattende kildemateriale som
236 underbygger oppfatningen av at lokalbefolkningen har ansett seg som berettiget til å
237 bruke sine tradisjonelle høstingsområder. Disse rettighetene basert på alders tids bruk
238 er grunnlag for at staten ikke kan anses for å eie de bruksområdene som
239 Guovdageaidnusamene har brukt i over 100 år sammenhengende. Denne retten søkes
240 stadfestet gjennom Finnmarkskommisjonen og eventuelt om nødvendig gjennom videre
241 behandling i Utmarksdomstolen i Finnmark og i Høyesterett.

242

243 En stadfestelse/anerkjennelse av samenes eiendomsrett til grunnen i Guovdageaidnu,
244 vil også være i samsvar med ILO K 169 artikkel 14. For å kunne være i tråd med
245 folkerettslige krav til beskyttelse av urfolks landrettigheter, så forutsettes også at

246 landarealer som eies av urfolk ikke kun skal kartlegges, men også gis rettslig
247 beskyttelse. En slik beskyttelse oppstiller Finnmarksloven for forvaltningen av de
248 områdene den har rådigheten over, og det forutsettes at ved etablering av lokal
249 forvaltning over områder også skal fungere som en rettslig beskyttelse av arealene som
250 materielt grunnlag for samisk kultur.

251

252 Det er ingen andre konkurrerende brukere som har utøvd en rett som er like
253 dominerende og eksklusiv som den lokalbefolkningen i Guovdageaidnu selv har utøvd,
254 både gjennom samisk reindrift og andre samiske utmarksnæringer og bruk. Selv om
255 staten har utøvd rådighet over området gjennom jordsalgslovgivningen, så er det i en så
256 beskjeden grad at det ikke kan gis avgjørende vekt i spørsmålet om hvorvidt samene
257 har opparbeidet seg en selvstendig eiendomsrett til grunnen.

258

259 For å sikre at forvaltningen av grunnen ivaretar alle bruksrettshavere i kommunen, så
260 bør det etableres et eget forvaltningsorgan basert på den tradisjonelle
261 forvaltningsstrukturen som det samiske samfunnet bygget på historisk sett.
262 *Guovdageainnu siida* var en historisk rettslig enhet hvis grenser riktignok ikke
263 samsvarer med dagens kommunegrense, men som likevel kan tjene som modell for en
264 samisk grunnforvaltning i Guovdageaidnu. Guovdageainnu siida som kollektiv eiendom
265 skal forvaltes gjennom egne lokalt fastsatte regler, og i tråd med samiske sedvaner og
266 rettsoppfatninger, folkerettslige, nordiske og nasjonale forpliktelser for ivaretagelse av
267 urfolks rettigheter. Dette skal skje i samarbeid med rettighetshaverne, herunder
268 reindriftssamenes siidaer og fastboende samers fangst og jaktsiidaer/bruksområder
269 innenfor og utenfor grensene for Guovdageainnu siida, samt Finnmarkseiendommen og
270 andre som forvalter av grunn som grenser til Guovdageainnu siida. Forvaltningen skal
271 skje gjennom et eget eiendomsforvalterorgan som etableres som et samarbeidsorgan
272 for alle brukere av arealene og for lokale kollektive rettighetshavere som krever og
273 eventuelt får anerkjent eiendomsrett til avgrensede områder innenfor kommunen
274 gjennom sine egne krav til kommisjonen. Det forutsettes at både reindriftens og de
275 fastboende samenes sedvanebaserte bruksrettigheter skal sikres gjennom en
276 forvaltningen av den kollektive eiendommen, og at det ved alle beslutninger som
277 berører bruksrettshavere skal innhentes et fritt informert samtykke fra disse før vedtak
278 fattes. Alle innbyggere i Guovdageaidnu som har tilhørighet til familiene som har vært
279 bosatt i kommunen fra gammelt av, vil i fellesskap være rettighetshavere til den
280 kollektive eiendommen.

281

282 Guovdageainnu suohkan vil i det videre arbeide med å inngå i en dialog med
283 representanter for rettighetshaverne med det formål å oppnå enighet om prinsippene og
284 de rettslige rammene for en fremtidig lokal forvaltning av grunnen i Guovdageaidnu.
285 Dette gjelder både rettighetshavere som selv har fremmet krav om eiendoms eller
286 bruksrett, men også bygdelag, reindrifts-siidaer og andre som kan opptre som
287 representanter for de ulike brukergruppene som ikke har fremmet bruks,- eller
288 eiendomsrettskrav når det gjelder arealbruken i Guovdageaidnu. Målet med prosessen
289 er å få samlet støtte rundt etableringen av et grunneierorgan, og i påvente av rapporten
290 fra Finnmarkskommisjonen, igangsette arbeidet med å få utarbeidet forslag til
291 retningslinjer for forvaltningen av eiendommen. Det er viktig at disse retningslinjene og
292 hele prosessen med å få samlet flest mulig inn under denne nye sammenslutningen
293 skjer i tråd med folkerettslige krav for ivaretagelse av urfolks rettigheter. Det må være
294 en forutsetning om at eiendommen skal være uavhengelig (med unntak for salg som
295 alle rettighetshavere samtykker til) og forvaltes i et evighetsperspektiv som en felles
296 eiendom og særlig som materielt grunnlag for samenes kultur, tradisjonelle næringer,
297 utmarkshøsting og levesett i Guovdageaidnu.

298

299 FeFos fortsatte forvaltning av grunnen i felt 8 vil ikke være forenlig med de rettighetene
300 som befolkningen i Guovdageaidnu har etablert gjennom alders tids bruk, på samme
301 måte som statens eiendomsrett til Svartskogen av Høyesterett ikke ble ansett å være
302 forenlig med de rettigheter Manndalens befolkning hadde ervervet.

303

304 Hvordan interne spørsmål rundt eventuelle konflikter mellom ulike bruksrettshavere på
305 eiendommen skal løses, og hvordan området skal forvaltes i fremtiden vil ikke bli avgjort
306 gjennom Finnmarkskommisjonens utredninger og rapport. Dette vil være opp til
307 befolkningen i Guovdageaidnu å avgjøre i etterkant av prosessen i
308 Finnmarkskommisjonen. Hvorvidt man i Guovdageaidnu ønsker å samarbeide med
309 andre områder i Finnmark hvor samiske rettighetshavere får anerkjent eiendomsrett til
310 grunnen, er også et spørsmål som bør vurderes.

311

312 Guovdageaidnu kommune vil invitere til folkemøter i etterkant av kommunestyrets
313 behandling av saken om krav om eiendomsrett til kommunen, for å informere om hva
314 dette kravet innebærer. Det bør fremkomme tydelig at det ikke er hensikten å kreve å
315 forvalte områder som individer eller grupper innenfor kommunen får anerkjent

316 eiendomsrett over basert på egne krav og rettserverv på selvstendig rettslig grunnlag.
317 Hvis kommisjonen finner grunnlag for at det er etablert eiendomsrett for særskilte
318 grupper som har fremmet krav om dette innenfor felt 8, så vil det være naturlig å søke
319 samarbeid med slike grupper, og sørge for mest mulig enhetlig forvaltning basert på de
320 rettsoppfatningene som finnes lokalt.

321

322 **Hva som skjer om kommunen får innfridd sitt krav:**

323 Hva innebærer en eiendomsrett over grunn? Eiendomsrett er retten til å eie, kontrollere
324 og styre eiendom. Rettslig er eiendomsretten negativt avgrenset. Eiendomsretten gir
325 eieren alle rettigheter til å bruke og råde over eiendommen, unntatt de beføyelsene som
326 ved lov er unntatt eller på annen måte er overlatt andre. Eksempelvis setter plan- og
327 bygningsloven rammer for eiers mulighet til å bebygge eiendommen, veitrafikkloven og
328 setter rammer for muligheten til ferdsel med motorvogn m.v. og allemannsretten gir
329 andre enn eier rett til ferdsel over eiendommen. Selv om et kollektiv har ervervet
330 eiendomsrett over et område, kan det være etablert bruksrettigheter for mindre grupper
331 eller individer på samme eiendommen. Disse bruksrettighetene vil da grunneier måtte
332 respektere. Grunneierretten gir også visse rettigheter ift. utnyttelse av mineraler på
333 eiendommen. Etter norsk rett så eier grunneier visse typer mineraler, mens staten eier
334 de andre typene.

335

336 I lovgivningen skilles det mellom mineraler eid av staten og mineraler eid av grunneier.
337 Grunneiers mineraler er mineraler med en egenvekt lavere enn 5 gram/cm³. Eksempler
338 på det er:

339

- 340 • Industrimineraler (bl.a. kalkstein, olivin, nefelinsyenitt, kvarts, og dolomitt)
341 Industrimineraler er mineraler og bergarter som produseres på grunn av sine
342 fysiske, kjemiske, ikke-metalliske egenskaper.
- 343 • Naturstein (bl.a. larvikitt, granitt, marmor, skifer og murestein)
344 Naturstein er betegnelsen på all stein som kan sages, spaltes eller hugges til
345 bruk i utearealer, bygninger og monumenter. Vi skiller mellom skifer, murestein
346 og blokkstein.
- 347 • Byggeråstoffer (grus, pukk, og leire) Disse benevnelsene brukes om hverandre
348 som felles betegnelse på løsmasser til bygge- og anleggsformål. I geologisk
349 terminologi defineres sand og grus innenfor bestemte kornfraksjoner: Pukk er

350 knust fjell. De mest vanlige bergartene som brukes til pukk er gneis, granitt,
351 kvartsitt, gabbro og syenitt.

352

353 For å få undersøkelses- og/eller utvinningsrett til grunneiers mineraler kreves avtale
354 med grunneier. Retten til grunneiers mineraler kan eksproprieres etter minerallovens
355 kapittel 7. Grunneier har rett til erstatningen for en slik ekspropriasjon til grunn, jf.
356 minerallovens § 39 flg. I dag er det FeFo som får inntektene fra avgiftene for f.eks uttak
357 av naturstein i kommunene.

358

359 Konsekvensene av at Finnmarkskommisjonen anerkjenner eiendomsrett til befolkningen
360 i Guovdageaidnu kan kort oppsummeres slik:

- 361 - Skjøtet til området kommisjonen finner at lokalbefolkningen har ervervet
362 eiendomsrett til vil bli overført til det kollektivet som kommunen representerer og
363 som skal organiseres som eget forvaltningsorgan. FeFo vil ikke lenger ha
364 råderetten/eiendomsretten til området.
- 365 - Finnmarkslovens regler vil ikke lenger gjelde for det området lokalbefolkningen
366 har ervervet eiendomsrett til, da Finnmarksloven kun gjelder for det arealet som
367 FeFo forvalter. Dette betyr blant annet at kapittel 3 i Finnmarksloven om rett til
368 jakt, fangst og fiske ikke vil gjelde på dette området.
- 369 - Inntekter fra salg av fiske- og jaktkort og inntekter fra elgjakten vil tilfalle det nye
370 lokale eierorganet. Elgjakten vil forvaltes lokalt, samme vil gjelde all jakt og fiske
371 som i dag forvaltes av FeFo.
- 372 - Forvaltningen av skog og hogst (vedteiger) vil ikke lenger være FeFos ansvar,
373 det vil det lokale forvaltningsorganet styre innenfor eiendommen.
- 374 - De mineralene som eies av grunneier, vil eies av det lokale eierorganet, ikke av
375 FeFo. Årlig avgift fra mineralsselskaper som utvinner statens mineraler tilfaller
376 det lokale eierorganet, jf. minerallovens kapittel 10. I Finnmark er det hjemmel for
377 å fastsette en høyere avgift for slik mineralvirksomhet, se minerallovens §
- 378 - Kommunens arealplanmyndighet etter plan-og bygningsloven vil gjelde på
379 eiendommen, slik det gjelder for FeFos grunn.
- 380 - Området vil i utgangspunktet være vanlig privat grunn, og offentlige myndigheter
381 vil ha like stor myndighet over denne grunnen som over andre private
382 eiendommer. Ordinær lovgivning vil gjelde for eiendommen, f.eks
383 motorferdselloven.

- 384 - Allemannsretten vil gjelde også denne eiendommen: Det vil fortsatt være mulig
385 for alle å gå tur til fots, eller på ski, sykle, eller ri på privat vei og sti, telte og bade
386 i utmark og kjøre båt på sjøen, ro og padle på vann og elv. Det er også en del av
387 allemannsretten når du plukker bær, sopp og blomster.
- 388 - Multeplukkingsretten vil ikke lenger følge Finnmarkslovens § 23 og 25, dette
389 betyr at grunneier selv bestemmer om det gis tillatelse til plukking av multer for
390 dem som bor utenfor kommunen. De som er bosatt utenfor Finnmark har i dag i
391 utgangspunktet på FeFos grunn kun rett til å plukke til egen husholdning, jf. § 25.
- 392 - Festeavgiftene for bolig- og fritidsboliger vil tilfalle det lokale eierorganet.
- 393 - Private eiendommer innenfor Guovdageainnu suohkan vil ikke omfattes av den
394 kollektive eiendomsretten som det nye eierorganet vil forvalte.

395

396 **Proessen videre og eventuelle kostnader:**

397 Proessen videre etter at kommunen har oversendt kravet til Finnmarkskommisjonen,
398 er at kravet skal vurderes og all dokumentasjon skal gjennomgås. Kommunen må
399 påregne å innhente juridisk og lokalhistorisk bistand i forbindelse med møtene med
400 kommisjonen. Det må også avsettes midler for dialogmøter med rettighetshavere,
401 juridisk sakkyndig bistand i etterkant av kommisjonens rapport for området. Hvis
402 Finnmarkseiendommen er uenige i en eventuell konklusjon fra Finnmarkskommisjonen
403 om at staten ikke eier grunnen i Kautokeino kommune, så bør kommunen forberede en
404 sak for Utmarksdomstolen for Finnmark. Kostnadene for juridisk prosessuell bistand for
405 behandling i Utmarksdomstol og Høyesterett bør utredes, basert på blant annet en
406 sammenlikning av kostnadene som Nesseby bygdelag hadde for sin sak og ankesaken
407 som gikk helt til Høyesterett. Hvis Utmarksdomstolen for Finnmark også stadfester en
408 lokal eiendomsrett, og FeFo påanker denne dommen, vil saken gå direkte til
409 Høyesterett.

410

411 Det forutsettes fra kommunens side at oppdragstaker for utredning av Felt 8, NIKU,
412 innhenter nødvendig informasjon om bruken av områdene i feltet. Kommunen er
413 behjelpelig med å stille til disposisjon alt tilgjengelig arkivmateriale i kommunens
414 besittelse som vil belyse den bruken og rådigheten som befolkningen i Guovdageaidnu
415 har utøvd over områdene gjennom generasjoner.

416

417 **Forslag til krav fra Kautokeino kommune:**

418 Staten har ikke opparbeidet seg eiendomsrett til grunnen som er definert som “felt 8” av
419 Finnmarkskommisjonen, et område som i dag dekker hele Guovdageainnu
420 suohkan/Kautokeino kommune.

421

422 Guovdageainnu suohkan/Kautokeino kommune fremmer på vegne av rettighetshavere
423 et krav om rettslig stadfestelse og anerkjennelse av kollektiv eiendoms,- bruks,- og
424 forvaltningsrett over hele området angitt av Finnmarkskommisjonen som “Felt 8-
425 Guovdageaidnu”.

426

427 Kravet har sin historiske bakgrunn og grunnlag i samenes opprinnelige
428 samfunnsstruktur og måte å organisere våre samfunn på, de gamle
429 storsiidaen/veidesiidaen, som sammenslutning og selvstendig rettslig enhet som har
430 fungert som et eierorgan i området.

431

432 Den samiske befolkningen i disse områdene har stått for en langvarig, omfattende og
433 eksklusiv bruk gjennom alders tids bruk, basert på samiske sedvaner og
434 rettsoppfatninger. Denne bruken mener kommunen oppfyller vilkårene som stilles i
435 norsk tingsrett til erverv av eiendomsrett, jf. prinsippene som følger av
436 Svartskogensaken Rt. 2001.1229 for vurdering av vilkårene for alders tids bruk i en
437 samisk kontekst. Eiendomsretten er ervervet av reindriftssamer og fastboende samer i
438 felleskap, hvor deres samlede bruk av områdene danner utgangspunktet for ervervet av
439 eiendomsrett.

440

441 De etablerte selvstendige bruksrettigheter som kommisjonen finner rettslig grunnlag for
442 å stadfeste på eiendommen, vil bli respektert og skal hensyntas gjennom den lokale
443 forvaltningen av grunnen. De bruksrettigheter som reindriftsamene har på grunnlag av
444 alders tids bruk eller reindriftsloven innskrenkes ikke av dette kravet om kollektiv
445 eiendomsrett. Det samme gjelder bruksrettigheter fastboende samer har på grunnlag av
446 alders tids bruk, hevd eller andre rettsgrunnlag.

447

448 Den forvaltningsretten Finnmarkseiendommen har fått over dette området gjennom
449 Finnmarksloven, gjelder dermed inntil de rettmessige eierne av området får anerkjent
450 sine rettigheter gjennom Finnmarkskommisjonens kartleggingsprosess.

451

452 Guovdageainnu suohkan/Kautokeino kommune vil på vegne av rettighetshaverne
453 etablere et egnet grunnforvaltningsorgan, *Guovdageainnu siida*, for utøvelse av den
454 kollektive eierrådigheten. Etableringen skal skje i samråd med rettighetshaverne.
455 Rettighetshaverne skal sikres innflytelse over forvaltningen av sine rettighetsområder,
456 og hvor organiseringen av dette organet tar utgangspunkt i de rettsoppfatningene og
457 sedvanene som finnes lokalt og tilpasses den tradisjonelle samiske bruken av de ulike
458 bruksområdene i kommunen. Det skal sikres representasjon fra alle bruksområdene
459 innenfor eiendommen i tråd med den måten områdene har vært forvaltet gjennom
460 generasjoner, både fra reindriftssiidaene og fastboende samer. Kommunestyret vil ta de
461 nødvendige skritt for å forberede en etablering av et grunneierorgan gjennom blant
462 annet tett dialog med rettighetshavere og gjennom egne juridiske utredninger i etterkant
463 av en endelig avgjørelse av eiendomsrettskravet.

464

465 Felt 8 følger kommunens grenser til nabokommunene våre. Rettighetene som er
466 ervervet til grunnen er imidlertid ikke naturlig å avgrense ved å følge
467 kommunegrensene, kommunen anser også at det er etablert kollektiv bruks og
468 eiendomsrett utenfor kommunegrensene for individer og grupper som hører til
469 Guovdageaidnu. Kommunen viser til at kommisjonen ikke har mandat til å utrede
470 rettsforhold i nabofylket eller i våre naboland, men at rapporten likevel bør omfatte også
471 den bruken som har skjedd utenfor kommunegrensene.